

vajo. Turška vlada sama bi pač ustregla tem zahtevam, a sultan sam se upira. Boji se za svojo samostojnost v Aziji. Ko bi dovolil evropskim vevlastim nadzorovanje Armenije, pripetilo bi se celo lahko, da bi te vevlasti raztegnile pravico nadzorovanja nad celo turško državo. Povod temu bi se kmalu našel. Ker pa sultan že na to računa, da se bo moral prej ali slej iz Evrope v Azijo umakniti, hoče vsaj poslednjo ohraniti popolnoma nezavisno. Čuje se, da je sultan pripravljen raji vse svoje evropske pokrajine odstopiti, nego, da bi se odpovedal popolni svoji samostojnosti v Aziji. Stvar se torej še ne bo tako hitro razmotala in tudi se ne ve kako, govori se, da se snide evropski kongres, ki bo zadevo rešil.

Obrtnija.

Pozor.

Velika ovira našemu narodnemu napredku je to, da so vsa večja industrijska in rudniška podjetja v tujih rokah. S tujimi podjetniki pridejo v deželo tuji uradniki in deloma tudi tuji delavci. Uradniki taci tujih podjetij so pa navadno pravi pijonerji tujstva, največ nemštva, včasih tudi italijanstva. Italijani se navadno še nekako privadijo deželnim šegam, vsaj v krajih, ki so bolj oddaljeni od Italije, Nemci pa ostanejo nasprotniki narodu, mej katerega so se naselili, naj tudi mej njem bivajo že lepo število let.

Po Štajerskem in Koroškem posebno nemške tovarne, rudniki in fužine razširjajo germanizacijo. Marsikak kraj bi že davno bil čisto slovensk, da ne pritiskajo na prebivalstvo nemški posestniki fužin in rudokopov. Za delavce po fužinah in rudnikih v slovenskih krajih se snujejo nemške šole, naj so tudi delavci Slovenci. Vodstvo fužin, rudnikov in tovarn hoče, da se delavci pri ljudskem popisovanju vpisujejo za Nemce, otroke pošiljajo v nemške šole in pri volitvah, kateri imajo volilno pravico, volijo nemške kandidate. Taki zavodi dajo temu ali onemu kraju na Slovenskem neki umetno napravljen nemški značaj.

Seveda taki zavodi slabo vplivajo v narodnogospodarskem oziru. Večji dobiček gre iz dežele, Slovenci dajemo pa le delavne moči. Celo ravnatelj, ki si prihrani kaj premoženja, odidejo na stare dni, od koder so prišli. Naši prirodni zakladi bogate le tujce.

Nemci dobro vedo, kako važni so prirodni zakladi na Slovenskem. Zaradi tega pa obračajo nanje vso pozornost, dočim jih domačini ne moremo dovolj ceniti. Kakor se govori, se na Saksonskem sedaj snuje delniška družba s kapitalom 4 milijone mark, da pokupijo vse svobodne rudniške jame na Slovenskem, in začno potem kopati rudnine v naših deželah. Ta družba bi bila v narodnem in gospodarskem oziru veliko nevarnejša Slovincem, nego društvo „Südmarck“. Poslednje pač skuša Slovence izpodriniti z njih zemlje, a jej manjka denarja, novo delniško društvo bi pa prišlo z denarjem v deželo in z njim bi prišli nemški uradniki, pravi pijonerji nemštva. Koder bi se nastanili, bi kmalu vse postalo odvisno od rudniških gospodov. Vsaj vidimo, kako je drugod. Slo-

venci bi pa od naših zakladov ne imeli nobenega dobička, kajti tega bi si mej seboj delili tuji delničarji. Da se pa odstrani ta preteči tuji naplav, ne moremo dovolj priporočati, da ljudje, ki imajo morda na svojem posestvu kako rudo, sami dobe pravico jo kopati in plačajo dotične davke, da le tujci je potem ne morejo dobiti. Nikakor je pa naj lahkomišljeno ne prodajo tujcem. Bolje je, če ostane v zemlji, kakor bi jo dobil tujec. Če mi ne moremo izkoristiti prirodnega bogastva, ga bodo pa naši sinovi.

Sicer pa vemo, da se s tem še nevarnost ne da odstraniti. Denar je zapeljiv. Naj še tako pregovarjamo našega posestnika, da naj varuje rudo, bode je ta na posled le prodal, da le dobi nekaj goldinarjev. Časi so slabi, na nasledke pa pač nikdo ne pomisli. Pa tudi tega ne smemo pričakovati, da bi kmet si zavaroval pravico za kopanje rude, ki bi utegnila biti na njegovi zemlji. Potem bi moral plačevati davek, a kmetu je dandanes trda za denar in ne bode ga izdajal, ako ne kaže kak gotov dobiček. Sploh tudi ne smemo puščati priprostitih kmetov osamljenih v tem boji s tujim kapitalom. Potreba je, da se gane tudi domač kapital. Če upajo tujci propevati z podjetji na Slovenskem, zakaj bi pa domačini ne. Klin se s klinom zbija, pravi pregovor, in nemško delniško društvo bomo mogli izbiti jedino s podobno domačo družbo.

Stvar je važna in želeti je, da jo dobro premislijo vsi slovenski rodoljubi. Posebno bi priporočali, da bi to zadevo premišljevali tudi tisti slovenski rodoljubi, ki so pri snovanju in vodstvu posojilnic na Štajerskem in Koroškem pokazali nenavadne narodnogospodarske zmožnosti in našega kmeta rešili pritiska tujega kapitala. Pozor, Slovenci, dokler je še čas, da ne bode prepozno in ne postanemo le hlapci tujih gospodarjev.

Obrtnijske raznoterosti.

Židovski pritisek. Ker je graški mestni zbor sklenil, da ne da prostora v mestnih poslopih nobenemu židovskemu trgovcu in obrtniku v najem, sklenili so židovski tovarnarji na Dunaji, v Liberci in Brnu da tako dolgo pretrgajo vse zvezi z graškimi trgovci in obrtniki, da se omenjeni sklep prekliče. Pokazala se bode moč židovstva, če je res tako velika, da bi se jej kršanski obrtniki in trgovci morali pokoriti. Mi želimo da bi židje se s svojim sklepom dobro opekli.

Kmetijstvo.

Odlomki iz narodnega gospodarstva

imenuje se knjižica, katero je spisal in založil g. Anton Kupljen. Cena zanimivi knjižici je samo 30 kr. Miličeva tiskarna ji je oskrbela jako lepo vnanjo obliko. Čisti dobiček je namenjen družbi sv. Cirila in Metoda.

Naše slovensko slovstvo ni bogato na delih o narodnem gospodarstvu in zaradi tega moramo reči, da je gospod Kupljen s svojo knjižico gotovo ustregel sloven-

skemu občinstvu. Mi jej želimo mnogo čitateljev, ker je baš znanost o narodnem gospodarstvu pri nas mnogo premalo razvita. V njej so ob kratkem pojasnjeni glavni pojmi narodnega gospodarstva in priznati moramo, da so nekateri odstavki zelo zanimivi. Knjižica se ozira tudi na sedanje socijalno gibanje. Ta ali oni se morda ne bode v tem oziru popolnoma strinjal z nazori gosp. pisatelja, ki stoji na stališči rimskega prava, a vsekako bode iz nje mnogo novega izvedel. Pisatelj sam ne postavlja nobene nove teorije, temveč nam le podaja v lepi obliki nauke drugih narodnih gospodarjev, vendar se ozira na naše domače in slovanske razmere. Zanimivost knjižice pa to posebno povzdiguje, da je prepletena s premnogimi citati slovenskih pesnikov. Sploh je njena velika prednost, da ni suhoparna, kakor je večina nemških podobnih knjig. Najbolje bodo pač čitatelji spoznali zanimivost te knjige, ako iz nje priobčimo jeden odstavek. Z ozirom na sedanje socijalno gibanje se nam zdi najumestnejše, da si v ta namen izberemo odstavek: „Ovržba komunizma“, ki slove:

Vsako vzorno rodovinsko življenje je neka vrsta skupnosti blaga. V večjih družinah seveda se najde ta ljubezen v največjem, vendar kratek čas trajajočem nabornem navdušenju. Bližanje k skupnosti imetja mora imeti izvor v ljubezni bogatcev, ne pa v sovraštvu ubožcev. Ako bi bili vsi ljudje pristni kristijani, mogla bi biti skupnost imovine brez nevarnosti, ker bi dajal vsak gospodar delavcem, kakor bi mu bilo možno, visoko mezdo, a od njih zahteval, kolikor bi bilo možno, malo dela. Sicer bo pa vsak udeleženec skupnosti blaga vedno delal najrajše, kolikor je možno malo, užival pa, kolikor je možno mnogo. Če bi v skupnosti premoženja razdelili vse težave in vsako veselje do življenja v smislu prostega naroda strogo enako, tedaj bi možje, kakor je Miklošič, Štefan, Matejko in drugi, kateri delajo v učni sobi in slikarnici s svojim premišljevanjem in čopičem za milijone ljudij, pridelavali s krampom in z lopato večinoma le za tri ali štiri osebe. Delba dela s svojo neizmerno pridelovalno silo, nehala bi ponajveč, pa tudi na ta način ne bi bilo topo, prosto ljudstvo rešeno duhomornega dela, drugih težav in nadlog, nego bi morali stopiti višji stanovni na stopnjo nižjih stanov. Ali mar ni tudi vojak pridelovalen, ki brani domovino sovražnika; učitelj, ki poučuje in izobrazuje zarod, temveč bi dozdevno bil plodovit samo človek, kateri na pr. hrani in pita živali, s katerimi hranimo in vzdržujemo naše telo? Saj ni pomisliti in je neverjetno, da bi Stvarnik storil komunistom ljubezen ter pre naredil svoje večne sklepe, samo da bi se izpolnile njih sanjarije!

In kako hitro bi se vendar množili trošilci? Vsak človek bi namreč rad sledil najsilnejšemu človeškemu nagonu, zlasti ako bi vedel, da se zarod vzdržuje na občne stroške. Stvarnik je podelil človeku brez dvoma najimennitnejšo pravico razplodbe, pa navadni človek vendar ničesa ne stori tako lahkomi selno in brez preudarka kakor to dejanje, čeprav bi bilo baš tu zmernosti in premišlje-

nosti največ potrebno. Kedor ve, da mu ni možno rediti otroka, naj ga ne rodi, sicer se pregreši proti človeški družbi, najhuje pa še proti svojemu otroku samemu. Toda kako čudovitno! Otroka roditi, z neštivilnimi potrebami, z neumrljivo dušo, to je brez dvoma najvažnejše početje, katero človek more storiti v svojem življenju in katero ima najvažnejše nasledke — pa vendar je največ ljudij, kateri to povsem nepremišljeno delajo. Kedor pozna novorojence, on ne bo dvomil, da te nežne lučice ugasnejo povsem lahko brez materine ljubezni in očetove brižnosti. —

In baš za časa, ko je ljudstvo pregosto naseljeno, zahteva se najbolj skupnost imetja, in če bi se ljudstvo množilo vedno bolj in bolj, a pridelovanje za življenje potrebnih stvari manjšalo se neprenehoma bolj in bolj, beda bi sploh še bolj rasla in postajala vseobčna. Za kratkotrajno ljudsko veselje zavrgla bi se največja in najplemenitejša človeška svojstva in vrline, ker komunisti terjajo namreč, da bi vsi ljudje morali biti enako učeni, pravi se, da bi bili vsi enako topi. Toda v komunizmu tiči še nekaj več, nego se navadno misli, in to je prava pravcata zavist.

Vsaki delitvi imetja moral bi naprej hiteti prevrat pravnega reda, ker posestniki javalno bi dali, ni pet ni šest, svojino iz rok in bi molče privolili v delitev. In kolikokrat bi vendar tudi bila delitev možna, ako nikdo ne bi hotel ničesa več delati in prav nič več ščediti? Saj ne bi bilo možno ubraniti se sitnih os, ki bi vedno silile v ulnjak, ko brž bi delavne buče nanosile kaj strdi. Vsi nagoni k delu in varčnosti bi nehali in nastalo bi občno uboštvo. V kaki tesni zvezi je vendar tudi politiška svoboda s pridelavanjem in množino gospodarstvenih izdelkov, vidi se jasno, ako prisposodablamo Angleško s Turško: tamkaj je bogastvo in svoboda, tukaj uboštvo in sužnost. Z delitvijo imovine bi reveži tudi postali pomilovanja vredni sužnji. Na ta način bi se godila ljudem največja krivica: lenjaki, nespretni in nesposobni bi dobivali enako mezdo kakor tisti ljudje, kateri so marljivi, spretni in sposobni. Nezadovoljnost in borba bi trajali neprenehoma najprej z razliko, da bi potem nasprotovali jačji, med tem, ko se sedaj protivijo slabši. Konečno bi vendar zopet odločila telesna in duševna razlika in potreba ter bi pretežnost sposobnosti provzročila zopetno neenakost imovine: prvi prevrat in delitev imetja morala bi se torej ponavljati od časa do časa znova ter znova. Res delo brez kraja in konca (Siphus)!

Na drugem mestu smo uže rekli, „da s časom vse pride“. In res! kedo bi verjel pred leti, da bi se na nekakov način vendar tako zelo približali skupnosti imetja. Pomislimo samo na vseobčno vojaško dolžnost, na narodni pouk, na različna društva, na zavarovanje proti vsaki ujmi, na narodne svečanosti, ljudske veselice itd., to so namreč večinoma vse naprave, katere spričujejo posebno moč in zmožnost našega veka. Skupnost imetja je samo dotlej plodovita, dokler odgovarja napredku, enodušnosti in zložnosti. Kedor hoče prisposodabljeni moč

dveh narodov, mora ne samo jedino duševno in telesno moč nego posebno tudi v poštrev jemati veselje in nagnenost, s katero sta pripravna sodelovati za javne zvrhe.

Komunizem razdeli se dostikrat v političen, nabožno-pokorilen in ekonomičen ali gospodarstven. — V starem veku je prevladal politični komunizem, ki je prisvajal gospodarstvo z zemljo in zemljiščem izločno državi in zmatral skupnost imetja kot edini pogoj državnemu vzoru; v srednjem veku je bil nabožno-pokorilni komunizem, ki je zavrgel zasebno imetje kot dozdevno zapreko večnemu blaženstvu; v novejšem času in v kmečkih vojskah je pa nastal gospodarstveni komunizem poučavajoč, da mora biti zemeljska posest vseobčna skupnost imetja nasproti kričeči dejanski neenakosti imetka. — Tukaj o komunizmu razložene misli in namere veljajo z nekimi potrebnimi premenami tudi za pavrst komunizma, to je za socijalizem.

Smelo smemo trditi, da morda ni bilo zemlje, kjer bi premagavala tako malo nagnenost k ravnokar omenjenim „novosegnim“ mislim in lotitvam, kakor so baš bili naši slovenski kraji. Pa kako bi tudi bilo do tega veselja in k temu naklonjenosti, ker med našim domačim ljudstvom je bil zelo vkoreninjen krščanski duh in zastarelo prepričanje o potrebi ublaženega stanovitnega samovladarstva ter se je razširilo in vtrdilo uverjenje v pravni red in mirno domače zanj prikladno življenje, katerih blagodati je za razcvet in prospeh našemu za prevratne misli nepripravnemu narodu bilo tudi potrebno. Nesloga, nemir, vojska in druge vznemirjajoče reči so bile našemu ljudstvu gotovo neprijetne in mu niso prinesle sreče ne posvetne pa tudi ne večne. Tako je bilo — pa žal, ni več!

Toda zmotil bi se, ako bi kedo mislil, da naš narod še vedno stoji na stari trdni podlagi in da ima še staro zanesljivo voditeljstvo. Dosti je danes voditeljev precej neizkusnih in lakomnih, katerim ni dosti skrbi za vse ono, kar bi moglo v resnici osrečiti vse vrste našega ljubljene slovenskega naroda. Tako begajo se duhovi, otrpnjujejo srca, vse je nezaupno in domača needinost je sedaj hirajoča bolezen, hujša od socijalizma, katera mu postane končna smrt.

Nato slede nekako na to se ozirajoče spodbudne in vzorne pesnikove besede:

«Življenje je cesta čez plan, čez goré,
Zapelje ga naglo, kdor pota ne vé!
Čez voz je nemirni, nenehoma drdrá,
Ustaviti nikdar se obrnit ne dá.
Nadležni vozniki popotnih so to,
Pa trdna le vera voznik naš naj bo.»

B. Potočnik.

Kmetijske raznoterosti.

Umetno mleko. Umetno surovo maslo se že dolgo dela po tovarnah in prodaja; sedaj je kemik g. dr. Klimont prišel na misel, da bi napravil umetno mleko. Posrečilo se mu je res iz raznih tvarin napraviti neko zmes, ki je precej podobna mleku. Sedaj se tako mleko v tovarnah še ne bode narejalo, ker so snovi, iz katerih se napravi, predrage. Nemogoče pa ni, da kak kemik najde kakov cenejši način za napravo umetnega mleka in začela se bode nova sleparska

industrija v škodo kmetovalstvu in zdravju prebivalstva, ker taki umetni izdelki nikakor niso tako dobri in zdravi, kakor naravni.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

X.

(Dalje.)

Irske priseljence je najbolje označil Puck z neko karikaturno podobo: Velik, žnablast, mopsu podoben Irec stoji pred novim poslopjem novojorške ječe. „To smo mi zgradili“ pravi zraven stoječemu redarju. — „A kdo pa sedaj sedi v nji?“ — vpraša zvito policijst. — „Tudi mi,“ odgovoril je brez obotavljanja in vsake zadrege Irec. Naj bode še tako napačno prvo pokolenje Ircev, a omeniti je pa treba, da prihajajo vselej z rodbinami in se njih otroci hitro spoje z drugim prebivalstvom; v drugem ali tretjem rodu že popolnoma zgube narodne posebnosti svoje.

Tle stotine tisoč priseljencev, ki ne znajo ni čitati ni pisati, sestavljajo moč demokratične stranke na severu. Naselijo se vsaj za nekaj časa v večjih mestih vzhoda, zlasti v Novem Jorku, in vselej jih potem dobe na svojo stran demokratični politikani. Zabiti, nevedni, ne imajoči nobenega pojma o ameriških razmerah, in napravah, prodado svoj glas, kdor več obljubi in več plača. Videl sem sam, kako glasujejo kot čeda pod vodstvom novojorškega Tammanija Golla.

Razen teh priseljencev, naj bodo še tako napačni, a vendar dobrovoljno prihajajo, so pa do najzadnjega časa prihajali tudi prisiljeni izseljenci. Mnoge evropske države, zlasti manje nemške države naravnost pomagajo svojim hudodelcem vsake vrste, da beže v Ameriko, da jih ni treba vzdrževati v ječah. Pošiljajo pa v Ameriko tudi na stroške občin berače, včasih tudi nepopolnoma ozdravljene bolnike in blaznece in bebce. Seveda je težko zasledovati in dokazati take slučaje. Ljudje so pa občno verjeli, da se tako dela in želeli, da se ta prepeči. Kmalu potem, ko je kongres bil sklenil zakon proti naročevanju delavcev iz drugih krajev, o katerem sem višje govoril, sklenil je tudi zakon, da se ne smejo izkrcevati izseljenci, ki nimajo nobenih vidnih sredstev in ne morejo prepričati državnega uradnika, da bi mogli si prislužiti sredstev za življenje. Vse prekomorske parne družbe, ki prevažajo izseljence, so morale vložiti kavcijo in se pismeno zavezati, da ne bodo ravnale proti temu zakonu. Poleg tega pa pošiljajo na njih stroške nazaj vse tiste, ki spadajo pod ta zakon. Poslednji čas se ta zakon jako strogo izvaja, vsakemu priseljencu pri izkrcanji pretresejo vso dušo, in časopisi vedno poročajo, da na desetine ali na stotine izseljencev pošljejo nazaj na tistih ladijah, na katerih so se pripeljali v Novi Jork. Prostovoljne nemške in škan-dinavske priseljence pa imajo tukaj jako radi, deloma so